

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΥΔΑΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ, ΥΔΡΑΥΛΙΚΩΝ &
ΘΑΛΑΣΣΙΩΝ ΕΡΓΩΝ

Βέλτιστη Διαχείριση Συστημάτων Ταμιευτήρων Εφαρμογή στο Σύστημα Αχελώου - Θεσσαλίας

Διπλωματική εργασία: Ανδρέας Ευστρατιάδης

Νίκος Ζερβός

Επιβλέπων: Δημήτρης Κουτσογιάννης, Επίκουρος Καθηγητής

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1999

Διάρθρωση παρουσίασης

Θεωρητικό υπόβαθρο

- Παραμετρικές μέθοδοι ανάλυσης συστημάτων ταμιευτήρων

Χαρακτηριστικά του προγράμματος *Υδρονομέας*

Περιγραφή βασικών λειτουργιών *Υδρονομέας*

- Διαδικασίες προσομοίωσης
- Αλγόριθμοι βελτιστοποίησης

Εφαρμογή στο υδατικό σύστημα Αχελώου - Θεσσαλίας

Συμπεράσματα - Προτάσεις

Επίδειξη προγράμματος

Θεωρητική ανάπτυξη

Μαθηματικά εργαλεία μελέτης συστημάτων ταμιευτήρων

- Τεχνικές ανάλυσης συστημάτων
  - Βελτιστοποίηση διαχείρισης
  - Χονδροειδής προσέγγιση των φυσικών διεργασιών
  - Υπολογιστικός φόρτος (εκτεταμένος αριθμός μεταβλητών απόφασης)
- Κανόνες λειτουργίας
  - Ακριβής αναπαράσταση (προσομοίωση) της λειτουργίας του συστήματος
  - Αδυναμία καθορισμού βέλτιστης πολιτικής διαχείρισης

Παραμετροποίηση προβλημάτων διαχείρισης ταμιευτήρων

- Συνδυασμός προσομοίωσης και βελτιστοποίησης
- Προσομοίωση λειτουργίας με χρήση λίγων παραμέτρων
- Περιορισμός των μεταβλητών απόφασης $\Rightarrow$ πλεονέκτημα στη βελτιστοποίηση
- Δυνατότητα προσαρμογής σε ευρύ φάσμα υδροσυστημάτων

Παραμετρικός κανόνας (1)

Θεωρητικό υπόβαθρο

- Κανόνας Νέας Υόρκης (NYR, 1950): Ελαχιστοποίηση υπερχειλίσεων σε συστήματα παραλλήλων ταμειυτήρων

$$\text{prob}(\text{CQ}_i \geq K_i - S_i) = \text{const}$$

- Χωρικός κανόνας (1962): Διατύπωση του NYR ως κανόνα λειτουργίας

$$\frac{K_i - S_i}{E[\text{CQ}_i]} = \frac{\sum_{j=1}^N K_j - V}{\sum_{j=1}^N E[\text{CQ}_j]}$$

Μαθηματική διατύπωση (Nalbantis & Koutsoyiannis, 1997)

- Ο ωφέλιμος όγκος του συστήματος κατανέμεται σύμφωνα με το γραμμικό νόμο

$$S_i^* = a_i + b_i V$$

- Επειδή $\sum_{i=1}^N S_i = V$ προκύπτουν οι περιορισμοί $\sum_{i=1}^N a_i = 0$, $\sum_{i=1}^N b_i = 1$

Παραμετρικός κανόνας (2)

- Διορθώσεις για την ικανοποίηση των φυσικών περιορισμών

$$S_i^* = \begin{cases} 0 & a_i + b_i V < 0 \\ a_i + b_i V & 0 \leq a_i + b_i V \leq K_i \\ K_i & a_i + b_i V > K_i \end{cases}$$

$$S_i'^{*} = S_i^* + \frac{S_i^* (1 - S_i^* / K_i)}{\sum_{j=1}^N S_j^* (1 - S_j^* / K_j)} \left(V - \sum_{j=1}^N S_j^* \right)$$

Παρατηρήσεις

- Λόγω των διορθώσεων προκύπτουν μη γραμμικοί κανόνες λειτουργίας
- Δυνατότητα απλοποιημένης διατύπωσης με παράλειψη των συντελεστών a_i

Παραμετρική διατύπωση στόχων παραγωγής ενέργειας

- Εάν επιδιώκεται μεγιστοποίηση της παραγωγής ενέργειας σε σύστημα με υδροηλεκτρικά έργα, οι ενεργειακοί στόχοι μπορούν να διατυπωθούν παραμετρικά ως προς τη συνολική εγκατεστημένη ισχύ του συστήματος

$$E_p^* = e_p \cdot \lambda \cdot \sum_{p=1}^M P_p^{\text{inst}}$$

- Φυσικός περιορισμός

$$e_p \leq \frac{P_p^{\text{inst}}}{\sum_{p=1}^M P_p^{\text{inst}}}$$

- Περιορισμός ως προς το εύρος ενεργειακής απόδοσης (συνήθως 15 - 20 %)

$$E^{\min} \leq \sum_{p=1}^M e_p \leq E^{\max}$$

Το πρόγραμμα Υδρονομέας και τα χαρακτηριστικά του

Δυνατότητες του προγράμματος

- Αμφίδρομη επικοινωνία με τη βάση δεδομένων
- Διαμόρφωση δικτύου οποιασδήποτε τοπολογίας
- Εισαγωγή και ιεράρχηση ποικίλων τύπων στόχων
- Βελτιστοποίηση ως προς 4 τύπους αντικειμενικών συναρτήσεων
- Προσομοίωση της λειτουργίας του συστήματος για διάφορες επιλογές
- Γραφική αναπαράσταση της προσομοίωσης σε πραγματικό χρόνο
- Παρουσίαση αναλυτικών αποτελεσμάτων

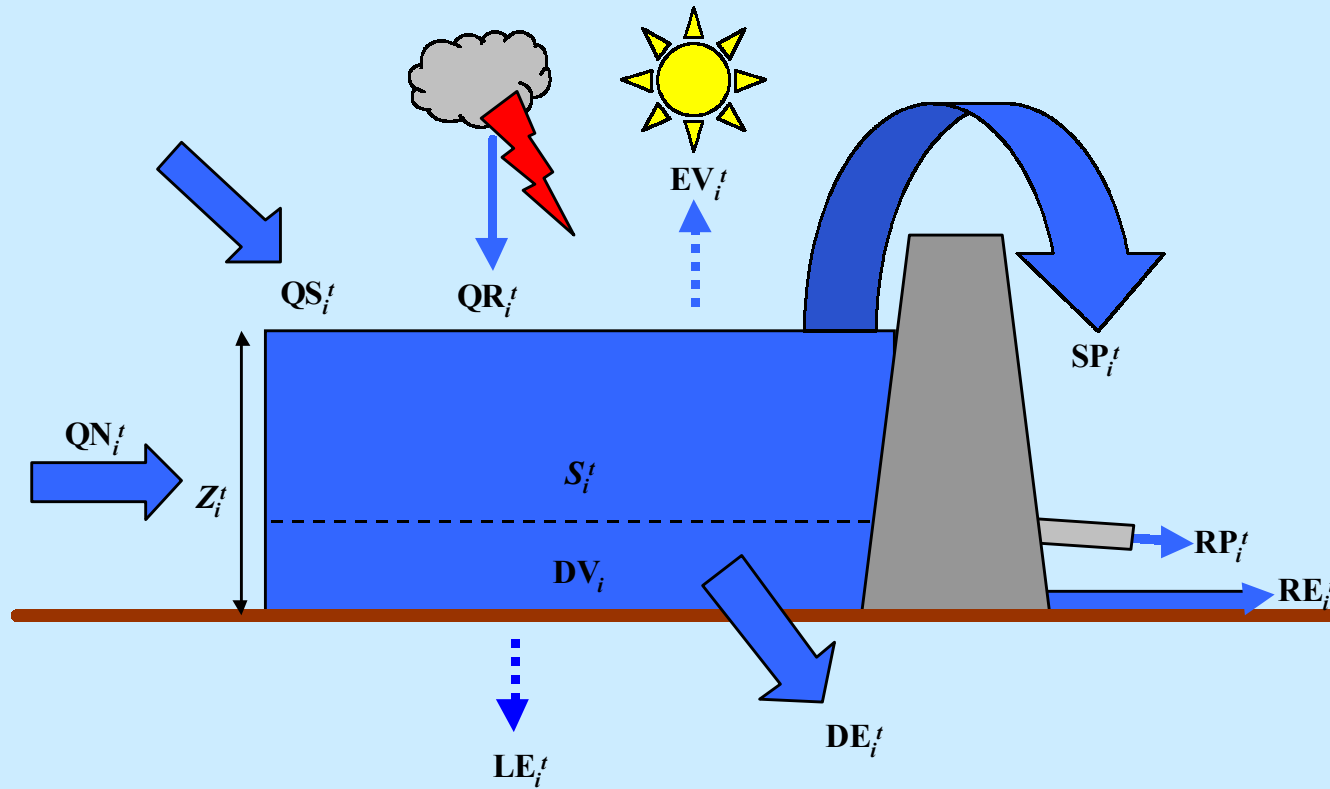
Δομικά στοιχεία του υδατικού συστήματος

- Ταμιευτήρες και απλοί κόμβοι χωρίς αποθηκευτική ικανότητα
- Αγωγοί μονής ή αμφίδρομης φοράς ροής, με ή χωρίς παράλληλη φυσική ροή
- Μονάδες μετατροπής ενέργειας (υδροστρόβιλοι, αντλίες, αντλιοστρόβιλοι)
- Στόχοι αναφερόμενοι σε στοιχεία του υδατικού συστήματος

Δυναμική του συστήματος

- Το χρονικό διάστημα προσομοίωσης διακριτοποιείται σε βήματα
- Σε κάθε βήμα ισχύει η εξίσωση υδατικού ισοζυγίου

$$S_i^{t+1} = S_i^t + QS_i^t + QR_i^t + QN_i^t - EV_i^t - LE_i^t - DE_i^t - R_i^t - SP_i^t$$

Γενικά χαρακτηριστικά ταμιευτήρων

Ιδιότητες

- Αποθηκευτική ικανότητα
- Νεκρός όγκος
- Καμπύλες στάθμης - όγκου - επιφάνειας
- Έκταση υπολεκάνης απορροής
- Χρονοσειρές βροχής - απορροής - εξάτμισης
- Υπόγειες διαφυγές

Υπόγειες διαφυγές

Θεωρούνται συνάρτηση της στάθμης του ταμιευτήρα

$$LE_i^t = A_i^t \cdot Z_i^{t3} + B_i^t \cdot Z_i^{t2} + C_i^t \cdot Z_i^t + E_i^t + W_i^t$$

Περιορισμός αποθέματος

$$0 \leq S_i^t \leq K_i$$

Γενικά χαρακτηριστικά αγωγών

Ιδιότητες

- Κόμβοι σύνδεσης
- Δυνατότητα αμφίδρομης ροής
- Δυνατότητα παράλληλης φυσικής ροής (ποταμός)
- Σταθερή ή εξαρτώμενη από το ύψος πτώσης παροχετευτικότητα
- Υψόμετρα τροφοδοσίας και εξαγωγής
- Μέγιστο χρονικό ποσοστό χρήσης κατά την ορθή και ανάστροφη φορά ροής
- Απαγόρευση χρήσης αγωγού για ορισμένες λειτουργίες

Περιορισμοί παροχετευτικότητας

- Γενικός περιορισμός

$$Q_j^t \leq C_j \cdot DC_j^t$$

- Επιπλέον περιορισμός για αγωγούς αμφίδρομης ροής

$$Q_j^t / DC_j^t + RQ_j^t / RDC_j^t \leq 1$$

Γενικά χαρακτηριστικά μονάδων μετατροπής ενέργειας

Ιδιότητες

- Μονοσήμαντη σύνδεση με αγωγό
- Εγκατεστημένη ισχύς
- Καμπύλη ύψους πτώσης - ειδικής ενέργειας - παροχής

Υπολογισμός ενέργειας

Για τον υπολογισμό της παραγόμενης ή καταναλισκόμενης ενέργειας χρησιμοποιείται η εξίσωση

$$E_p^t = \psi_p^t \cdot V_p^t \cdot H_p$$

όπου $\psi = 0.2725 \eta \cdot H_n / H$ εάν παράγεται ενέργεια μέσω υδροστροβίλων

$\psi = 0.2725 / \eta \cdot H / H_n$ εάν καταναλώνεται ενέργεια μέσω αντλιών

Γενικά χαρακτηριστικά στόχων

Ιδιότητες

- Τύπος και διαχειριστής στόχου
- Μηνιαίες τιμές και δυνατότητα διαχρονικής αύξησης (γραμμικής ή εκθετικής)
- Μέγιστη επιτρεπτή αστοχία

Τύποι και διαχειριστές στόχων

Κατανάλωση νερού για άρδευση,
ύδρευση ή άλλες χρήσεις

Παραγωγή πρωτεύουσας ενέργειας

Ελάχιστη ροή

Ροή περιβαλλοντικής διατήρησης

Μέγιστος ή ελάχιστος όγκος

Απλός κόμβος ή ταμιευτήρας

Στρόβιλος ή αντλιοστρόβιλος

Αγωγός

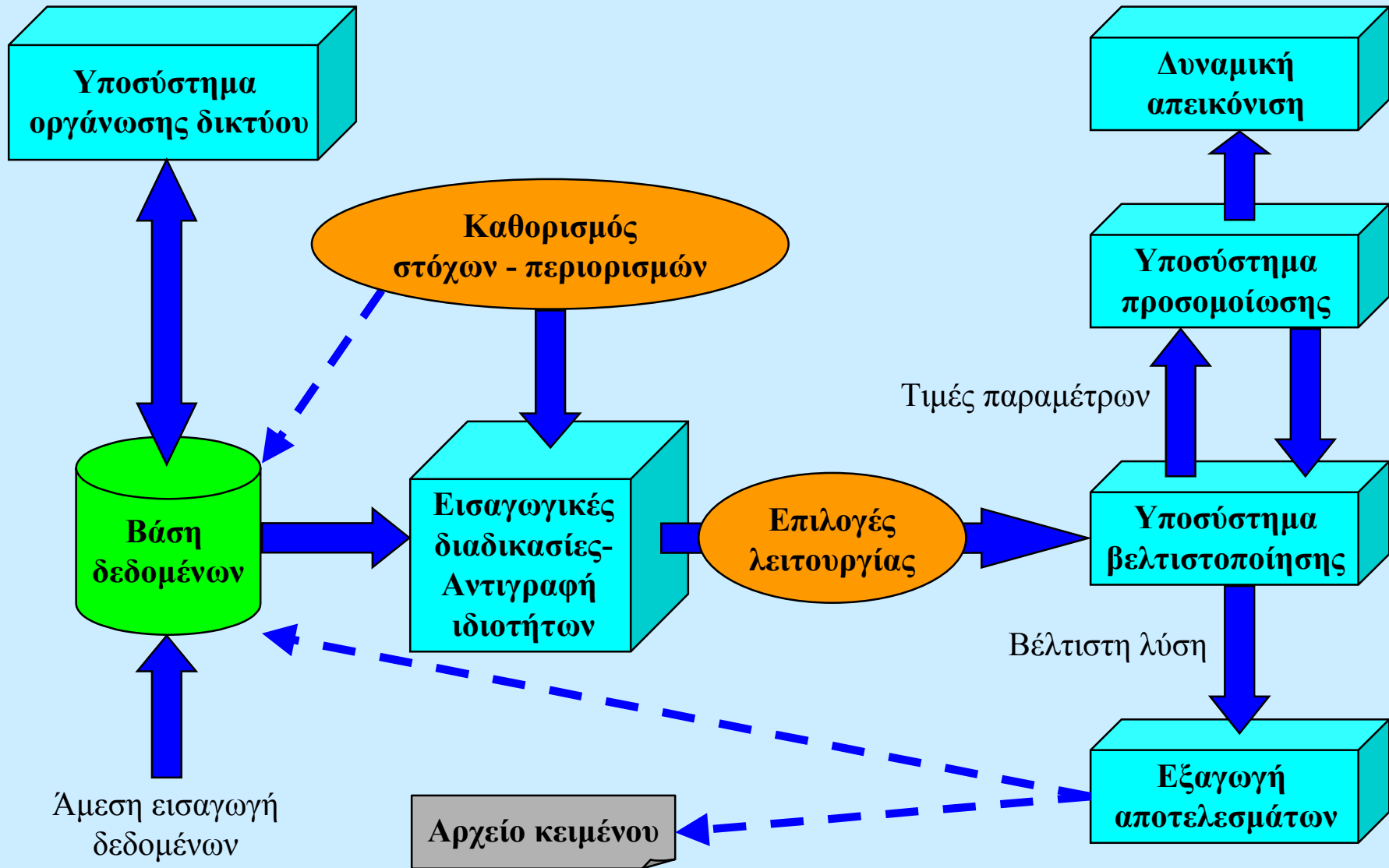
Αγωγός με παράλληλη φυσική ροή

Ταμιευτήρας

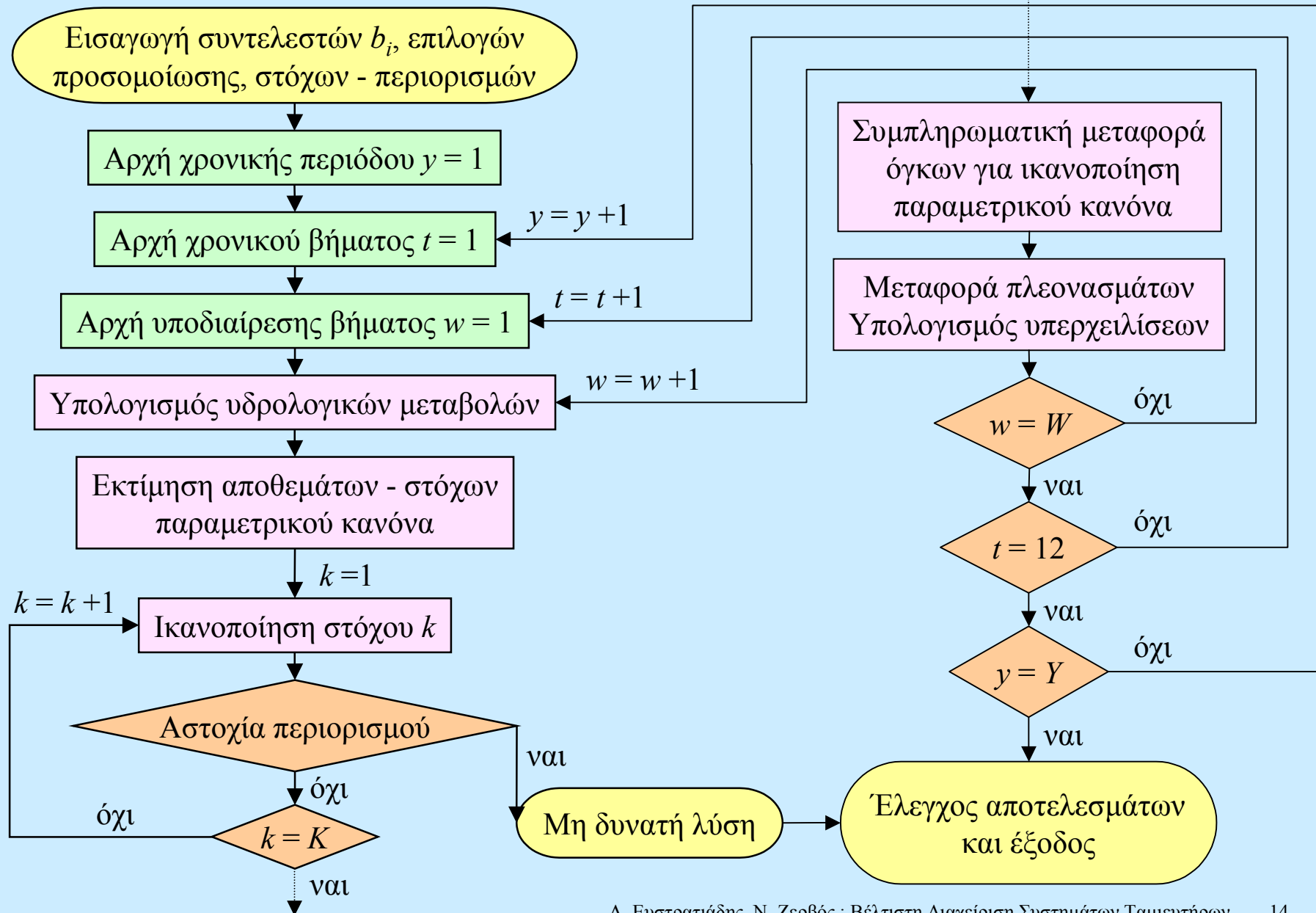
Παρατηρήσεις

- Οι στόχοι ικανοποιούνται με προκαθορισμένη σειρά προτεραιότητας
- Υπέρβαση αστοχίας συνεπάγεται μη συμβατή (αδύνατη) λύση

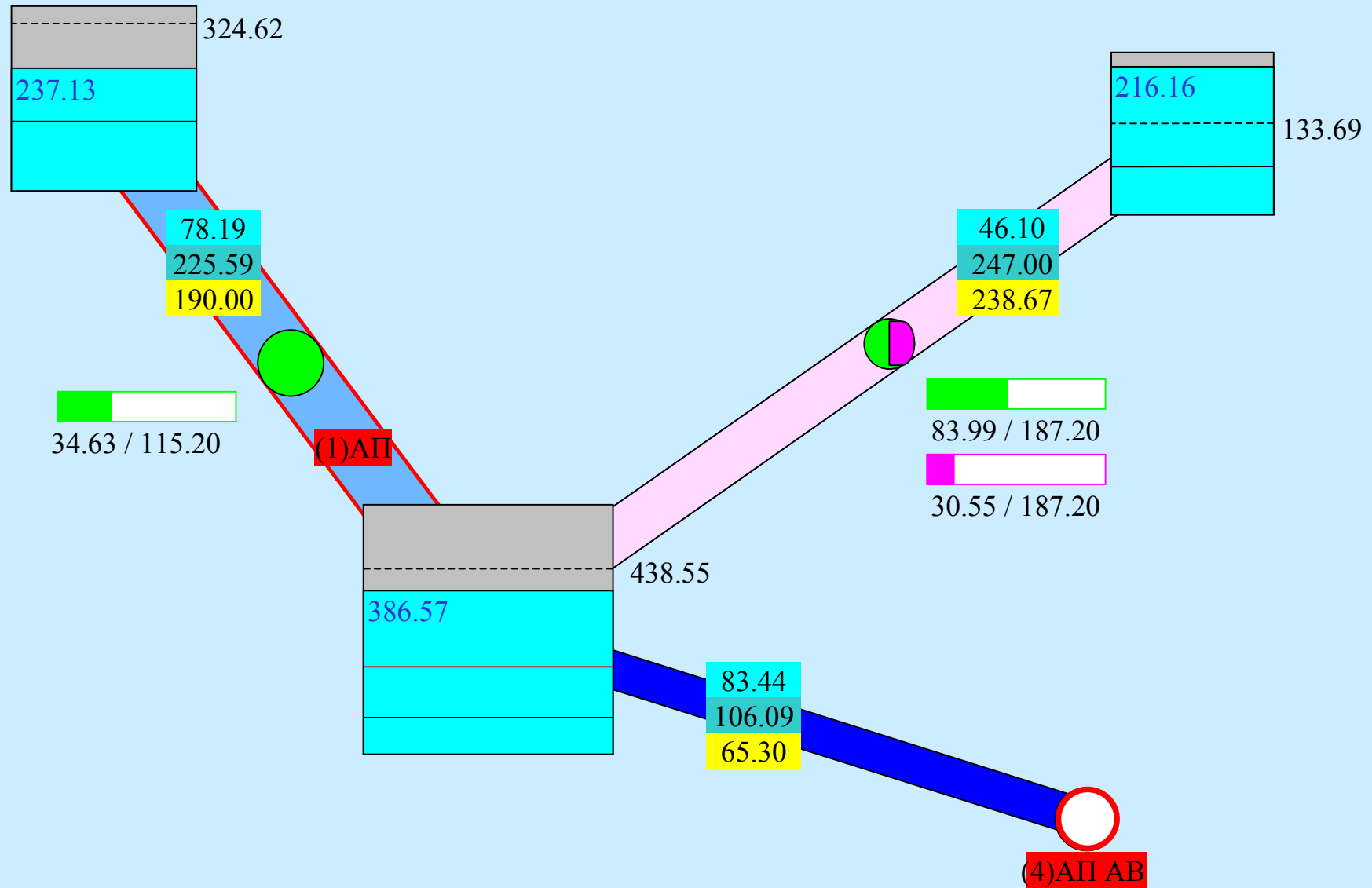
Λειτουργίες του Υδρονομέα

Διαδικασίες προσομοίωσης

Δυναμική απεικόνιση προσομοίωσης

Στοιχεία βελτιστοποίησης (1)

Αντικειμενική συνάρτηση

- Ελαχιστοποίηση αστοχίας ποσοτικά ορισμένου στόχου
- Μεγιστοποίηση τιμής στόχου με καθορισμένη αποδεκτή πιθανότητα αστοχίας
- Μεγιστοποίηση συνολικής παραγόμενης πρωτεύουσας ενέργειας αιχμής με καθορισμένους ενεργειακούς στόχους
- Μεγιστοποίηση συνολικής παραγόμενης πρωτεύουσας ενέργειας αιχμής με αναζήτηση ενεργειακών στόχων

Ορισμός αστοχίας

- Αστοχία ως προς τις χρονικές περιόδους
- Αστοχία ως προς τα χρονικά βήματα
- Αστοχία κάλυψης όγκου ζήτησης

Στοιχεία βελτιστοποίησης (2)

Ελαχιστοποίηση αστοχίας ποσοτικά ορισμένου στόχου

- Αναζήτηση βέλτιστων τιμών παραμέτρων b_i με διαδοχικές προσομοιώσεις
- Διαμόρφωση ομοιόμορφου καννάβου με καθορισμό βήματος διακριτοποίησης
- Δυνατότητα πύκνωσης γύρω από τη βέλτιστη λύση
- Επιλογή βελτίστου με βάση τον προεπιλεγμένο τύπο αστοχίας

Μεγιστοποίηση συνολικής παραγόμενης πρωτεύουσας ενέργειας αιχμής με καθορισμένους ενεργειακούς στόχους

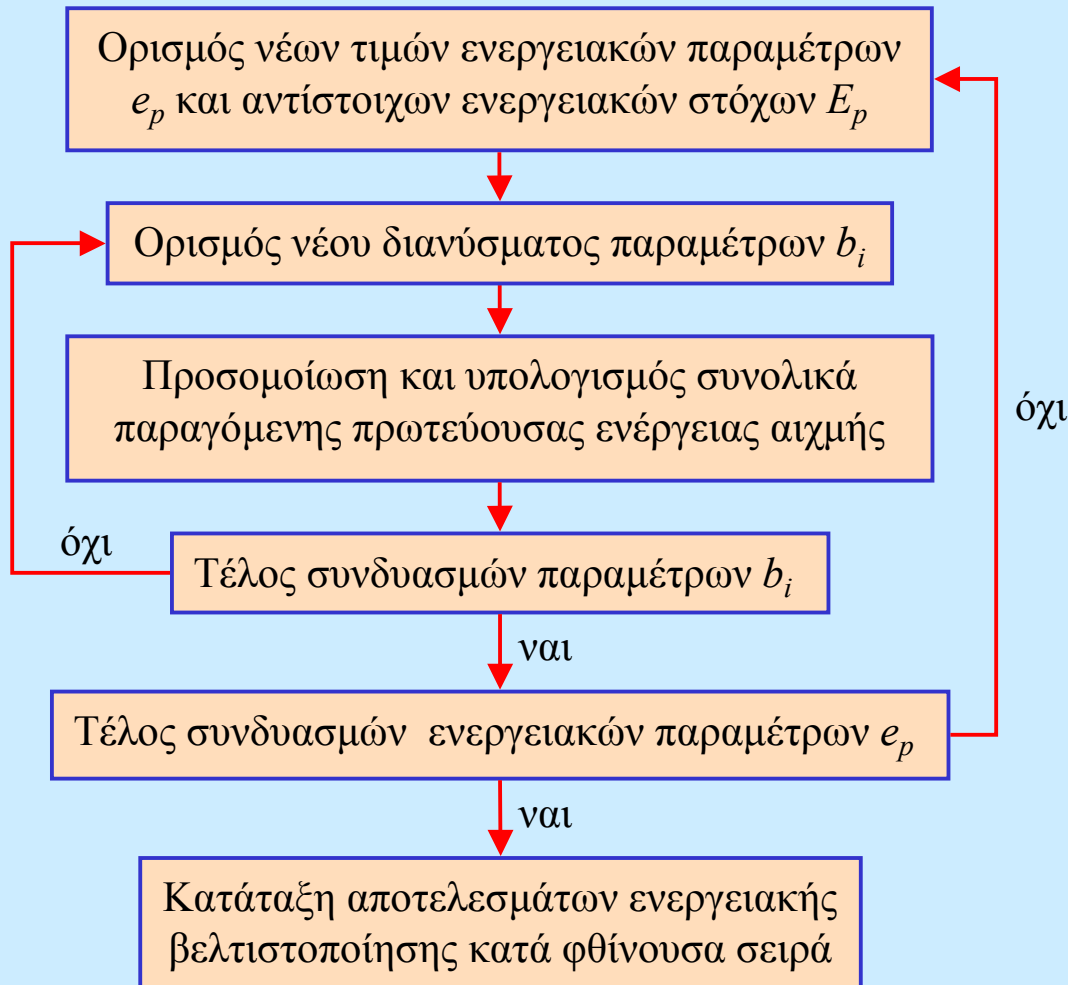
- Επιλογή βελτίστου με βάση την παραγόμενη ενέργεια

Μεγιστοποίηση τιμής στόχου με καθορισμένη αποδεκτή πιθανότητα αστοχίας

- Προσέγγιση μέγιστης τιμής στόχου με μέθοδο διχοτόμησης και διαδοχικές αναζητήσεις του βέλτιστου κανόνα λειτουργίας

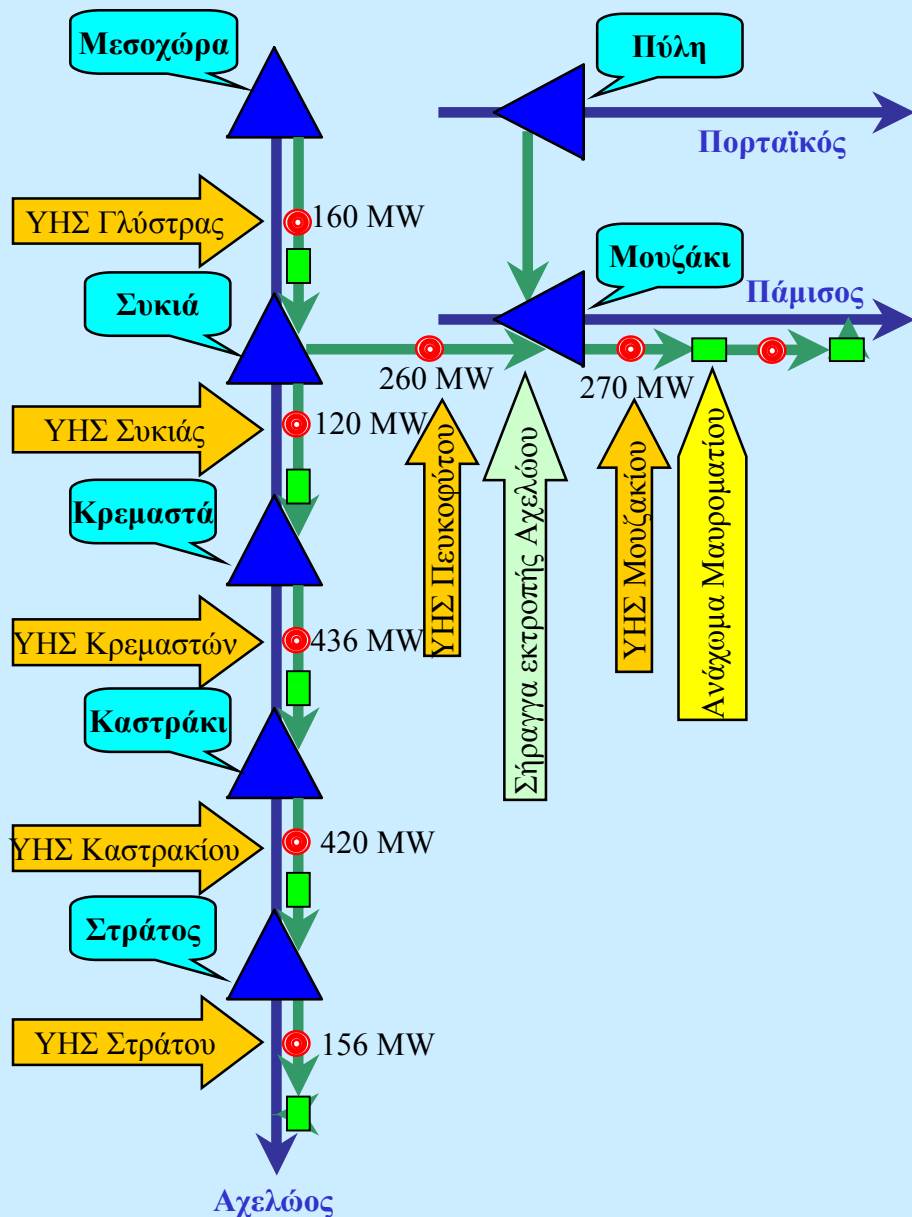
Στοιχεία βελτιστοποίησης (3)

Μεγιστοποίηση συνολικής παραγόμενης ενέργειας με αναζήτηση ενεργειακών στόχων

- Προσδιορισμός εύρους ενεργειακής απόδοσης
- Ορισμός βήματος μεταβολής ενεργειακών παραμέτρων
- Δυνατότητα καθορισμού ελάχιστων τιμών στόχων παραγωγής ενέργειας

Η περιοχή μελέτης

Αρδευτικές ανάγκες

- Κύριοι αρδευτικοί κόμβοι σε Στράτο και Μαυρομάτι (450 και 600 hm³ αντίστοιχα)
- Τοπική ζήτηση 4 hm³ στην Πύλη

Περιβαλλοντικοί περιορισμοί

- Ελάχιστη παροχή περιβαλλοντικής διατήρησης στον Αχελώο 1.5 m³/s κατάντη Μεσοχώρας, 5 m³/s κατάντη Συκιάς και 21 m³/s στις εκβολές
- Ελάχιστη παροχή κατάντη Πύλης και Μουζακίου 0.15 m³/s
- Επιπλέον 0.35 m³/s κατάντη Πύλης για εμπλουτισμό υπόγειου υδροφορέα

Εξεταζόμενα σενάρια

Σχήμα Έργων Α (Μεσοχώρα, Συκιά, Πύλη και Μουζάκι)

Σενάριο	Υποδιαίρεση χρ. βήματος	Απόληψη στο Μαυρομάτι (hm^3)	Αντληση	Παραγόμενη ενέργεια Πευκοφύτου/Μουζακίου
A ₁	1	600	Ναι	Πρωτεύουσα
A ₂	4	600	Ναι	Πρωτεύουσα
A ₃	1	700	Ναι	Πρωτεύουσα
A ₄	1	600	Όχι	Πρωτεύουσα
A ₅	1	600	Όχι	Μόνο δευτερεύουσα

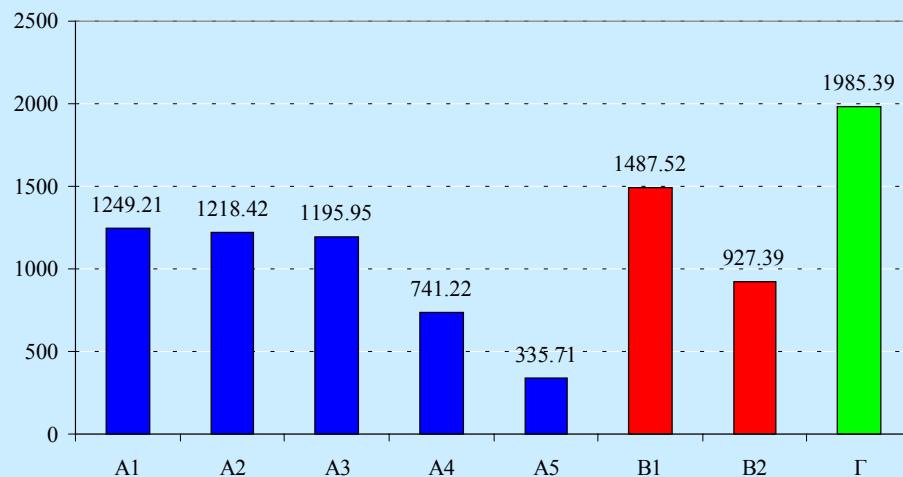
Σχήμα Έργων Β (Μεσοχώρα, Συκιά, Κρεμαστά, Καστράκι και Στράτος)

- Σενάριο B₁: χωρίς εκτροπή
- Σενάριο B₂: εκτροπή 600 hm^3 ετησίως από ταμιευτήρα Συκιάς

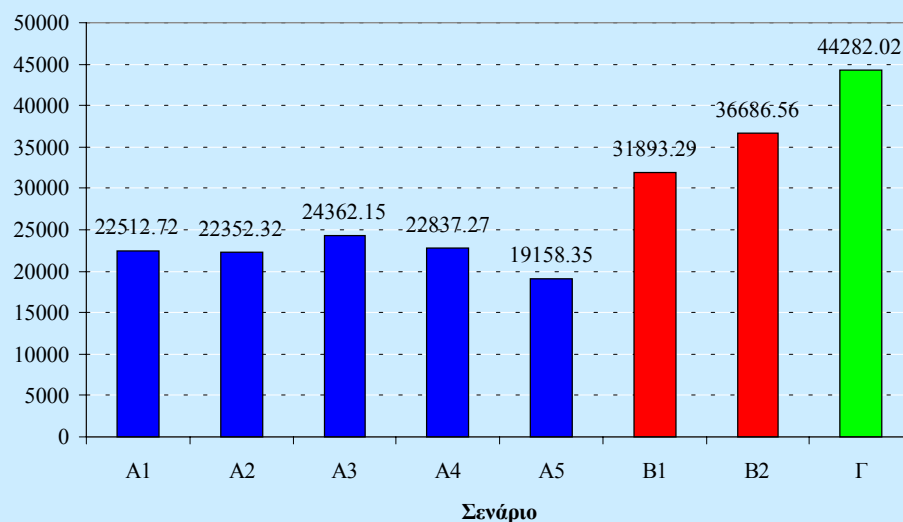
Σχήμα Έργων Γ (Πλήρες σύστημα)

Αποτελέσματα

Μέση ετήσια παραγωγή πρωτεύουσας ενέργειας (GWh)

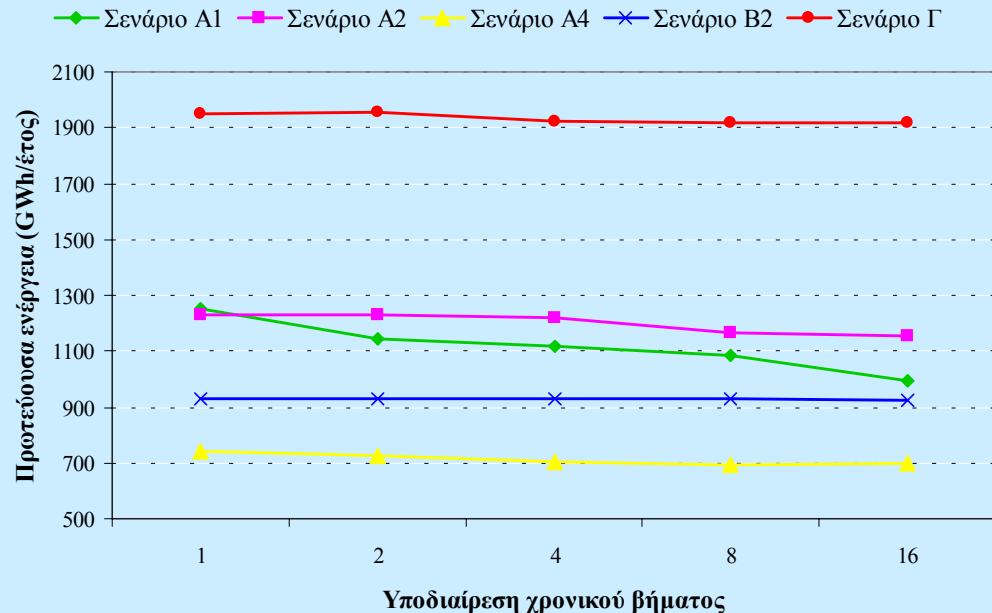
Μέσο ετήσιο οικονομικό όφελος (εκατ. δρχ.)

Παρατηρήσεις

- Ικανοποίηση καταναλωτικών και περιβαλλοντικών περιορισμών με πρακτικά μηδενικές αστοχίες
- Δυνατότητα αύξησης αρδευτικής απόληψης στη Θεσσαλία (A₃)
- Σημαντική μείωση πρωτεύουσας ενέργειας με χρήση συμβατικών υδροστροβίλων (A₄ και A₅)
- Σύστημα ταμιευτήρων Αχελώου: μείωση πρωτεύουσας ενέργειας αλλά αύξηση οφέλους στην περίπτωση εκτροπής από Συκιά (B₁ και B₂)
- Κατασκευή ρυθμιστικών έργων Θεσσαλίας (Γ) : ευνοϊκή ως προς την ενεργειακή και οικονομική απόδοση

Ανάλυση ευαισθησίας

Υποδιαίρεση χρονικού βήματος προσομοίωσης

- Γενικά δεν επηρεάζει την ακρίβεια των λύσεων
- Απαραίτητη σε ορισμένες περιπτώσεις (π.χ. Σενάριο A₁)
- Συστήνεται διερεύνηση

Αρχικοί όγκοι ταμιευτήρων

- Δεν επηρεάζουν την ακρίβεια των λύσεων εκτός αν κυμαίνονται στα όρια του νεκρού όγκου

Κάνναβος αναζήτησης βέλτιστων συντελεστών παραμετρικού κανόνα

- Ενδείκνυται υψηλή ανάλυση για μικρό αριθμό ταμιευτήρων (<6), ιδιαίτερα χρονοβόρα ωστόσο για μεγαλύτερα συστήματα
- Αυξημένη πιθανότητα προσέγγισης τοπικού βελτίστου σε περίπτωση αδρής διακριτοποίησης κύριου καννάβου

Γενικά συμπεράσματα

Αξιολόγηση του μαθηματικού μοντέλου

- Η μέθοδος παραμετροποίησης αποδείχθηκε επαρκής για την προσομοίωση και βελτιστοποίηση πολύπλοκων υδατικών συστημάτων
- Τα αποτελέσματα κρίνονται αξιόπιστα βάσει συγκρίσεων με υφιστάμενες μελέτες

Αξιολόγηση του προγράμματος

- Αντιμέτωπιση ευρέος φάσματος υδροσυστημάτων
- Ελεγχόμενη εισαγωγή στοιχείων
- Παροχή πληθώρας επιλογών στον χρήστη
- Φιλικό περιβάλλον εργασίας
- Ευπροσάρμοστο σε μελλοντικές επεκτάσεις ή αναθεωρήσεις

Προτάσεις

- Ενσωμάτωση ταχύτερου αλγορίθμου βελτιστοποίησης
- Επέκταση προγράμματος σε επιχειρησιακό επίπεδο
- Αξιοποίηση νέων δυνατοτήτων πληροφορικής - διασύνδεση με άλλες εφαρμογές